

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان:

بررسی آثار رازداری در سبک زندگی اسلامی

زهرا طاهری چوشلی^۱

^۱ طلبه، پایه پنجم، سطح دو، حوزه حضرت معصومه (سلام الله علیها) رودبار، zahra1370t@gmail.com

چکیده:

رازداری یکی از بنیادی‌ترین اصول اخلاقی و آداب اسلامی می‌باشد. موضوع این مقاله در علوم مختلفی چون قرآنی، روایی، اجتماعی قابل بررسی بوده است که در مقاله حاضر با هر سه رویکرد قرآنی، روایی، اجتماعی به آن پرداخته شده است و نوشتار این مقاله به شیوه متنی و کتابخانه‌ای و جمع آوری مطالب به تاثیرات رازداری در سبک زندگی اسلامی می‌پردازد. همچنین ضرورت، اهمیت و جایگاه رازداری از منظر آیات و روایات مورد بررسی قرار می‌گیرد. در نوشته پیش رو مخاطب با این مطالب آشنا می‌شود: مفهوم لغوی و اصطلاحی سرّ، اقسام رازداری که شامل رازداری شخصی، اجتماعی و تشکیلاتی-حکومتی می‌شود، و بعد از آن به مواردی که افشای راز در آن مجاز است پرداخته شده، در تیتراژ آخر به آثار رازداری در روایات و آثار رازداری به سبک زندگی اسلامی پراخته شده که شامل رازداری بین افراد خانواده و زن و شوهرها و اینکه چطور فرزندان را راز دار بار بیاوریم و در آخر اشاره شده که در بعضی موارد رازداری برای فرزندان خطرناک است.

واژگان کلیدی: آثار، رازداری، روایات، سبک زندگی اسلامی، قرآن

مقدمه:

توجه به اخلاق از اولین لحظات آغاز زندگی بشر تجلی نموده و اخلاق چون درّی ملاک تمایز انسان از سایر موجودات بوده است و تجلی گاه مقام آدمیت است. اخلاق به عنوان یکی از نیازهای ضروری بشر همواره در درون او باقی است و با گذشت زمان و تغییر مکان از میان نمی‌رود. رازداری یکی از مسائل اخلاقی است که تمام افراد به نوعی با آن سرو کار دارند و همه در زندگی فردی و اجتماعی خود رازهایی دارند که نمی‌خواهند فاش شود. در این موضوع هم در منابع اسلامی هم اجتماعی کار شده است و ضرورت پرداختن به آن این است که تا به حال دیده نشده که این موضوع به طور خاص و مجزا بررسی شده باشد. همیشه یک جزء از یک متن، کتاب، یا مقاله آمده است و این سؤال مطرح می‌شود که آیا مسئله راز داری کوچک و بی‌اهمیت است که به آن به صورت جدی و کلی پرداخته نشده است؟ در این مقاله سعی شده از جوانب مختلف در سبک زندگی پرداخته شود ولی فضا محدود است و به نظر بنده جا دارد که در این موضوع بیشتر کار شود.

۱. مفهوم سرّ

۱-۱ معنای لغوی

السِّرّ: سخن پوشیده و پنهان در دل، خدای تعالی گوید: «يَعْلَمُ السِّرَّ وَ اخْفَىٰ»^۱ و «أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَ نَجْوَاهُمْ»^۲.

۲-۱ معنای اصطلاحی

سرّ در اصطلاح مسیحیان آیین مذهبی است که حضرت مسیح آنرا وضع کرده تا نعمت غیر محسوس را افزون کند؛ «سِرُّ التّثْلِيثِ»: راز مقدس اقانیم سه گانه نزد مسیحیان است؛ «سِرُّ التّجَسّدِ»: راز تجسد حضرت مسیح در احشاء حضرت مریم است نزد مسیحیان.^۴

۳-۱ سر از منظر قرآن

سرّ و مشتقات آن ۳۳ مرتبه در قرآن کریم بیان شده که در برخی مصادیق به معنای مخفی کردن چیزی آمده؛ مانند: «أَسْرُوهُ بِضَاعَةً» و این امر را بعنوان یک سرمایه از دیگران مخفی داشتند.^۵

در برخی دیگر به معنای فعلی را پنهانی انجام دادن آمده؛ مانند: «وَ أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِيَةً» و از آنچه به آنها روزی داده‌ایم، در پنهان و آشکار انفاق می‌کنند^۶ و در بیشتر موارد به معنای سخن پنهانی یا راز درون دل افراد است.

۲. اقسام رازداری

رازها را می‌توان به سه قسم شخصی، اجتماعی و تشکیلاتی - حکومتی تقسیم کرد:

^۱ طه، ۷

^۲ توبه، ۷۸

^۳ راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن، ج ۲، ص ۲۰۲

^۴ فرهنگ لغت المعانی

^۵ یوسف، ۱۹

^۶ رعد، ۲۲

۲-۱ رازداری شخصی

هر کس از نظر اخلاقی و عملی، خصوصياتی دارد که دیگران نمی‌بینند و از آن اطلاعی ندارند، این ویژگی‌ها، رازهای شخصی محسوب می‌شود. اسلام بر حفظ اسرار تأکید دارد؛ زیرا این امر، تمرینی است برای حفظ آبروی خویش و پاسداری از رازهایی که دیگران نزد شخص به امانت گذاشته‌اند. رازداری بر دو گونه است: یکی، راز دیگران را نگاه داشتن و دیگری، اسرار خود را پوشیدن و آشکار نکردن.

فاش کردن رازها، از ضعف نفس و سستی عقل است؛ چه اسرار آدمی از دو حال بیرون نیست: یا بیان گر دولت و سعادت و نیک فرجامی است یا خبر از نکبت و شقاوت و ناکامی می‌دهد. رازداری در هر دو حال نیکوست؛ زیرا اگر راز، از دولت و سعادت انسان خبر دهد، اظهار آن موجب دشمنی بدخواهان می‌شود و اگر راز، از ناکامی و نکبت آدمی خبر دهد، بروز آن، شماتت دشمنان و اندوه دوستان و خفت در نظر ظاهربینان را در پی دارد. همچنین آن که رازدار خویش نیست، نمی‌تواند اسرار دیگران را حفظ کند، چنان که امیرالمومنین علیه السلام می‌فرماید: «مَنْ ضَعَفَ عَنْ حِفْظِ سِرِّهِ لَمْ يَقْوِ لِسْرَ غَيْرِهِ؛ کسی که نتواند رازدار اسرار خود باشد، نمی‌تواند اسرار دیگران را نیز حفظ کند.»^۱

از سوی دیگر، شخصی که در حفظ اسرارش، ناتوان یا نسبت به آن بی‌اعتناست، نباید توقع داشته باشد که مردم سرّ او را پوشیده نگاه دارند. امام رضا علیه السلام می‌فرماید: «لَمْ يَخُنْكَ الْأَمِينُ وَلَكِنْ اتَّيَمَدْتَ الْخَائِنَ؛ امین به تو خیانت نکند، تویی که به خیانتکار، امانت سپردی»^۲

خامشی به که ضمیر دل خویش	با کسی گفتن و گفتن که مگوی
ای سلیم، آب ز سرچشمه ببند	که چو پر شد، نتوان بستن جوی
سخنی در نهان نباید گفت	که بر انجمن نشاید گفت ^۳

^۱ غرر الحکم، ج ۲، ص ۲۲۵

^۲ مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۳۳۵؛ ابن شعبه حرّانی، تحف العقول، ص ۴۴۲

^۳ سعدی، گلستان، باب ۸

۴-۲-۱ رازداری در خانواده

خیلی وقت‌ها فکر می‌کنیم اگر کسی رازی را به ما می‌گوید، باید آن را تا ابد حفظ کنیم و درباره آن با کسی حرفی نزنیم، ولی گاهی همین رازداری‌ها می‌تواند مشکلاتی را به وجود آورد که به نفع هیچ‌کس نیست؛ مانند دوستانی که رازدار یکدیگر هستند و هیچ‌وقت حاضر نمی‌شوند با خانواده دوستانشان درباره مشکلاتی که برای فرد پیش آمده، صحبت کنند یا آنهایی که زندگی مخفیانه دوستانشان را از خانواده همسرش مخفی نگه می‌دارند یا خیلی‌های دیگر که مخفی‌کاری و دروغ‌گویی را با رازداری و صداقت اشتباه گرفته‌اند. پس یادمان باشد، رازداری از ویژگی‌های مثبت شخصیتی است، ولی باید بموقع و براساس عقل و منطق از آن استفاده شود؛ نه رازداری‌هایی که بیشتر به معنای پنهانکاری و فریب دیگران است. رازداری یکی از صفات پسندیده‌ای است که در روابط اجتماعی باعث ایجاد اعتماد و اطمینان و حسن نیت دیگران نسبت به شخص رازدار می‌شود.

رازداری در روابط زناشویی باعث ایجاد اعتماد و در نتیجه آرامش و دلگرمی برای هر یک از طرفین می‌گردد. بعضی از مسائل اعتقادی و روحی و معنوی و خانوادگی و یا شخصی و جسمی و یا مالی و شغلی وجود دارند که در هر خانواده‌ای نوع خاص خودش را دارد ولی ممکن است بعضی افراد مایل نباشند دیگران از آنها مطلع شوند باید به همسر خود اطمینان دهید که مسائل و مشکلات از محدوده دو نفره زن و مرد به خارج از محیط خانواده درز پیدا نخواهد کرد. گاهی می‌بینیم شخصی مسئله‌ای را برای پدر یا مادرش بیان کرده است و وقتی از طرف همسر باز خواست می‌شود می‌گوید: پدر و مادرم یا خواهر و برادرم که غریبه نیستند بد من را نمی‌خواهند یا من به غیر از آنها کسی را ندارم و آنها که به کسی چیزی نمی‌گویند و از این قبیل حرف‌ها... که در پاسخ می‌توان گفت شاید والدین شما برایتان عزیز و گرانقدر باشند ولی برای همسر شما اینطور نباشد. و همین امر موجب می‌شود اعتماد و اطمینان همسر خود را از دست دهید که این نیز می‌تواند پیامدهای منفی زیادی در زندگی داشته باشد.

البته با کمی درایت و دوراندیشی می‌توان از هر گونه پیامد منفی جلوگیری نمود. به این نکته نیز باید توجه داشت بعضی مسائل از نظر عده‌ای بی‌اهمیت و از نظر عده‌ای دیگر مهم است پس باید برای عقاید دیگران ارزش قائل بود و آنچه را شخص مایل نیست دیگران بدانند حتی به نزدیکترین عزیزان و دوستان خود فاش نکنید.

۴-۲-۲ بچه‌ها را رازدار بار بیاوریم

تاکنون فکر کرده‌اید اگر فرزندان ببینند شما راز دوست و آشنا را با دیگران در میان می‌گذارید یا اگر رازی را که خودش به شما گفته است، در جمعی مطرح می‌کنید، چه احساسی به او دست خواهد داد؟ شاید فکر کنید بچه‌ها خیلی متوجه این موضوعات نمی‌شوند و در نتیجه بی‌توجه به آنها، رازهایشان را در مقابل دیگران فاش کنید و درباره راز بقیه هم حرف بزنید. در صورتی که کودکان از همان دوران خردسالی و کودکی رفتارهای شما را می‌بینند و به دقت آنها را بررسی می‌کنند. البته حتماً همان کارها را هم تکرار خواهند کرد. پس اگر شما نتوانید رازدار خوبی باشید نباید از فرزندان هم انتظار داشته باشید رازهای دیگران را پیش خودش نگه دارد. علاوه بر این، زمانی که رازی را به شما می‌گوید یعنی به شما اعتماد دارد. پس به هیچ قیمتی نباید بگذارید این اعتماد از بین برود. اگر رازش را به دیگران بگویید - حتی اگر با همسران در این باره صحبت کنید مطمئن باشید دیگر به شما اعتماد نخواهد کرد و حرف‌های مهمش را به شما نمی‌گوید. البته طبیعی است که پدر یا مادر درباره مشکلات فرزندشان با یکدیگر صحبت و مشورت کنند، ولی این صحبت‌ها نباید به گونه‌ای باشد که کودک اعتمادش را به شما از دست بدهد و فکر کند این کارتان فقط برای فاش کردن راز او بوده است. بچه‌ها باید در همان سال‌های کودکی این موضوع را درک کنند که اگر راز دیگران را فاش کنند، بقیه هم به آنها اعتماد نخواهند داشت و در مقابل اگر رازدار باشند، مورد اعتماد دیگر دوستان و آشنایان خواهند بود.

گاهی بیان کردن راز دیگران در جمع می‌تواند موجب از بین رفتن قباحات زشتی‌ها شده و افراد را به انجام کارهای نادرست هم تشویق کند. در شرایطی هم ممکن است روابط دوستانه یا خانوادگی را برهم بزند و مشکلاتی را برای افراد ایجاد کند؛ بنابراین به هیچ عنوان و در هیچ شرایطی نباید سخنی را که به عنوان راز به شما گفته شده، با دیگران در میان بگذارید و درباره آن صحبت کنید.

۴-۲-۳ گاهی رازداری کودکان خطرناک است

گاهی بچه‌ها رازداری را می‌آموزند و خیلی خوب هم آن را در زندگی‌شان اجرا می‌کنند، اما همین رازدار بودن ممکن است به ضررشان تمام شود به همین دلیل، حتماً باید زمانی که درباره راز و اهمیت حفظ آن صحبت می‌کنید، خطرهای احتمالات را هم برایش توضیح دهید. کودک باید بداند همه افراد قابل اعتماد نیستند و او نباید رازدارشان باشد. همچنین باید بداند هر حرف و عملی، راز نیست و نباید همه آنها را پیش خودش نگه دارد. اگر درباره این مسائل با بچه‌ها

صحبت نکنید و این موضوعات را با آنها در میان نگذارید، شاید غریبه‌ها به راحتی بتوانند از کودک سوءاستفاده کنند و دردسرساز شوند. پس قبل از هر چیز، مراقب فرزندتان باشید و پس از آن به کودک توضیح دهید هر حرفی راز نیست و او هم نباید رازدار همه افراد باشد. در ضمن، اگر کودک به پدر و مادرش اعتماد کافی داشته باشد و والدین این حس را در او ایجاد کرده باشند، درباره تمام مشکلاتش با آنها صحبت خواهد کرد و موضوعی برای مخفی کردن نخواهد داشت که در این شرایط هم احتمال خطر بسیار کمتر خواهد شد.

نتیجه‌گیری:

با توجه به عنوان تحقیق، «بررسی آثار رازداری در سبک زندگی اسلامی» مباحثی که گذشت نتایج ذیل بدست می‌آید:

۱- کرامت انسانی باید خط قرمز هر انسانی باشد. اگر هم خواسته یا ناخواسته اشتباهی از کسی سر بزند نباید آن را فاش کند و از این طریق آبروی خودش را ببرد. همچنین در برابر عیب‌های دیگران باید صبور بود چرا که اگر نخواهیم عیوب دیگران را دفن کنیم، نمی‌توانیم با کسی ارتباط بگیریم.

۲- رازداری نه تنها از وقوع پیامدهای منفی ممانعت می‌کند، بلکه سبب ایجاد پیامدهای مثبت نیز می‌شود و در مجموع، انگیزه رازداری هر چه باشد فرد از نتایج مثبت آن بهره‌مند می‌شود.

۳- با حفظ اسرار و نیز رعایت دقیق و به موقع اصول مخفی‌کاری، امکان هر زبانی از قبیل از هم پاشیدن نیروها، از بین بردن روح اخوت و برادری، ایجاد اختلاف و بدبینی و ناامنی، شایعه پراکنی، کم‌رنگ کردن معتقدات و مقدسات اسلام در اذهان مردم، تخریب، ترور، سرقت و... را از دشمن بگیریم.

۴- رازداری باعث رشد شخصیت و احساس استقلال فرد نیز خواهد شد و به او انگیزه بیشتری برای حفظ رازها می‌دهد. دیگران هم اعتماد بیشتری نسبت به او خواهند داشت و در نتیجه دوستان بیشتری پیدا خواهد کرد.

۵- یکی از مهم‌ترین دلایل حفظ راز، پایبندی به مسائل و موضوعات اخلاقی است و این که آنها افشای راز را کاری خلاف اخلاق می‌دانند. همچنین افراد بسیاری ممکن است از ترس عواقب افشای راز، آن را فاش نکنند و هیچ وقت درباره آنچه شنیده‌اند، صحبتی به میان نیاورند.

۶- اسلام بر حفظ اسرار تأکید دارد؛ زیرا این امر، تمرینی است برای حفظ آبروی خویش نگه داری راز دیگران. آنکه رازدار خویش نیست، نمی‌تواند اسرار دیگران را حفظ کند. ازسوی دیگر، شخصی که در حفظ اسرارش، ناتوان یا نسبت به آن بی‌اعتناست، نباید توقع داشته باشد که مردم سر او را پوشیده نگاه دارند.

۷- رازداری در خانواده استحکام زندگی را بیشتر می‌کند.

منابع:

قرآن کریم

۱. نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، قم: موسسه فرهنگی دارالمعارف، چ ۲، ۱۳۸۷.ش
۲. الهامی نیا، علی اصغر، اخلاق اطلاعاتی، تهران: زمزم هدایت، ۱۳۹۲.ش
۳. ابن شعبه حرّانی، حسن بن علی، تحف العقول، قم: آل علی علیه السلام، چ ۱، ۱۳۸۲.ش
۴. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غرر الحکم و درر الکلم، قم: دارالکتاب الاسلامی، چ ۱، ۱۴۱۰.ق
۵. جوادی آملی، عبدالله، مفاتیح الحیاه، قم: مرکز نشر اسراء، چ ۱، ۱۳۹۱.ش
۶. حافظ، شمس الدین محمد، دیوان حافظ، تهران: پیام عدالت، چ ۱، ۱۳۹۵.ش
۷. دین پرور، سید جمال الدین، دانشنامه نهج البلاغه، تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، چ ۲، ۱۳۹۴.ش
۸. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات، بیروت: دار الشامیه، ۱۴۱۲.ق
۹. صدوق، ابن بابویه، الامالی، ترجمه محمد باقر کمره ای، تهران: کتابچی، چ ۲، ۱۳۷۶.ش
۱۰. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، قم: انتشارات دار الحدیث، چاپ اول، ۱۴۳۰.ق
۱۱. مصلح بن عبدالله متخلص به سعدی، گلستان سعدی، تهران: ققنوس، چ ۲۹، ۱۳۹۸.ش
۱۲. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الانوار، تهران: ناشر اسلامیه، چاپ ۴، ۱۳۸۶.ش
۱۳. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم: دارالحدیث، چ ۱۴، ۱۳۹۳.ش
۱۴. ناظم زاده قمی، سید اصغر، جلوه های حکمت، قم: بوستان کتاب، چ ۲، ۱۳۷۵.ش
۱۵. <https://hawzah.net/fa/Magazine/View/۳۲۸۰/۴۹۸۰/۴۳۱۲۱>
۱۶. <http://bibijan.blogfa.com/post/۶>
۱۷. <http://www.almaany.com>
۱۸. <http://ensani.ir/fa/article/۵۸۵۷۵>
۱۹. <http://namnak.com>
۲۰. <http://lorestan.iqna.ir/fa/news/۲۶۱۲۷۷۱>
۲۱. <http://fa.imamatpedia.com/wiki>